Toast literair: 'België en zijn koningen' door Mark Van den Wijngaert

Zondag, 24 januari, kregen we een historisch overzicht van onze Belgische koningen en hun beleid dat onze Belgische monarchie tot nu toe gekend heeft. Het onderwerp is actueel: voor de laatste verkiezingen werd er gesproken over de hervorming van de monarchie, maar na de regeringsvorming was daar niets over terug te vinden in het regeerakkoord. De vraag blijft: hoeveel macht en invloed heeft de koning nog en hoe ziet die er in de toekomst uit?

Mark Van den Wijngaert, emeritus hoogleraar Hedendaagse Geschiedenis aan de Hogeschool Universiteit Brussel, wijst erop dat de vorst in het staatsbestel geen persoonlijke macht heeft; hij is politiek onbekwaam en onverantwoordelijk d.w.z. hij kan maar handelen samen met zijn ministers en die zijn verantwoordelijk tegenover het parlement. De grondwetgever plaatst de koning en regering op een tandem waarbij de regering vooraan zit en de richting bepaalt.

Leopold I (1831-1865) opgegroeid in het ancien régime schikt zich niet zonder meer naar dit concept. Hij bepaalt mee defensie en de buitenlandse en binnenlandse politiek, zit de ministerraad voor en bepaalt mee de politieke agenda. Zijn ministers en elitaire parlement laten begaan; ze zijn immers zelf nog voorstanders van het ancien régime.

Onder Leopold II (1865-1909) komt daarin verandering door de zelfstandigere ministers uit katholieke en liberale partijen en de veralgemening van het kiesrecht. De koning moet inbinden en zal zijn frustratie compenseren met de Vrijstaat Congo waar hij oppermachtig is en slavernij en uitbuiting meedogenloos is. Onder druk van de internationale gemeenschap die zijn wanbeleid aan de kaak stelt, zal Leopold zijn Afrikaanse eigendom als kolonie aan België overdragen (lees: verkopen)

Zijn opvolger Albert I (1909-1934) slaagt erin tijdens WOI zijn politiek op te dringen aan de regering. Hij wil dat het Belgische leger zich beperkt tot het verdedigen van het eigen grondgebied, terwijl de regering een veel nauwere samenwerking met de bondgenoten wenst. Het algemeen enkelvoudig mannenkiesrecht maakt een einde aan homogene regeringen en bij de vorming van vaak ingewikkelde coalitieregeringen speelt de vorst een vooraanstaande rol als verzoener en scheidsrechter. In de crisis van de jaren dertig pleit hij voor een versterking van de uitvoerende macht , een sterke regering en een sterke koning. Hij verweet de politieke partijen dat ze te veel hun eigenbelang voor ogen hadden.

Zijn zoon Leopold III (1934-1950) neemt de politieke partijen en het parlement veel scherper op de korrel dan zijn vader. Met zijn neiging tot autoritarisme jaagt hij een deel van de politieke klasse al voor WO II tegen zich in het harnas. Leopold wil net als zijn vader enkel het Belgische grondgebied verdedigen maar terwijl de koning zich neerlegt bij een Duitse overwinning na de Belgische capitulatie van het Belgische leger, wil de regering- Pierlot de politieke strijd tegen Nazi-Duitsland aan de zijde van de geallieerden vanuit Frankrijk verder zetten. En zo komt het tot een breuk tussen koning en ministers. Als krijgsgevangene kan de koning niet meer regeren en de regering trekt de volledige uitvoerende macht naar zich toe. Daar ligt de kern van de koningskwestie. Leopold is machteloos en zal geen goed woord over hebben voor de regering, het verzet en de geallieerden in zijn politiek testament van 1944. Zijn gezag wordt daardoor verder aangetast en van 1944 tot 1950 zal prins Karel als regent de troon voor zijn broer warm houden. Uiteindelijk zal Leopold enkel nog op de steun van de CVP kunnen rekenen en enkel in Vlaanderen, blijkt uit een volksraadpleging. Hij is nog enkel koning van één regio en één partij. Dit leidt tot de troonsafstand van Leopold III. Die vormt een breuklijn in de geschiedenis van de monarchie: met

Leopold III verdwijnt het koningschap dat vaak autoritair zijn stempel drukte op het politieke leven in België.

Boudewijn I (1950-1993) erft het uitgeholde koningschap van zijn vader. Voortaan maken de regering en de politieke partijen de dienst uit. Enkel in crisismomenten rond de regeringsvorming zal de koning de politieke stromingen enigszins kanaliseren. Hij laat de politiek meer en meer aan de politici over. Aan de tweede helft van zijn koningschap geeft Boudewijn veeleer een moreel -maatschappelijke inhoud: hij neemt het op voor de verdrukten en de gemarginaliseerden. Zijn populariteit stijgt. Hij beleeft nog voor zijn dood de voltooiing van het federaliseringsproces. In zijn politiek testament drukt hij de hoop uit dat de nieuwe instellingen optimaal zullen werken, in een geest van wederzijds begrip.

Albert II(1993-2013) zal het testament van zijn broer verder zetten en legt daarbij de nadruk op eenheid in verscheidenheid. Zijn humanitaire boodschap en maatschappelijke boodschap sluiten aan op Boudewijns beleid. Maar de koning wordt ouder en wil stoppen na de aanslepende en moeilijke regeringsvorming Di Rupo na de verkiezingen van 2010.

Filip I zal zijn vader opvolgen in 2013. Hij werd goed voorbereid op zijn rol als koning. Volgens Mark Van den Wijngaert is hij inhoudelijk heel sterk, ondanks zijn schuw imago. Hij blijft eerder op de achtergrond. Als de NVA een verpletterende overwinning behaalt bij de verkiezingen in 2014 legt de koning de verantwoordelijkheid om een regering te vormen bij de NVA. Tot nu toe is er van de hervorming van de monarchie nog niets in huis gekomen. Een hervorming zou echter duidelijkheid brengen voor iedereen. Wat wil de regering nu precies van de koning, wat is zijn rol? Koning Filip heeft een goede ploeg rondom zich met kabinetchef Frans Van Daele als vervanger voor Jacques Van Ypersele, de vorige kabinetschef van koning AlbertII en koning Boudewijn I . De monarchie is stevig , maar niet in de zin van macht zoals vroeger.

Wat de toekomst van de monarchie zal zijn? Ook Mark Van den Wijngaert heeft geen glazen bol.

De lezing was heel helder en boeiend en vragen na de voordracht bleek men niet te hebben. Tijd dus voor een drankje en een hapje voor de talrijk aanwezige luisteraars.

Sonja Verheyen